

Voetje voor voetje

KLAPWIJK IN PIJNACKER IS PROEFTUIN AARDGASVRIJ WONEN

Wijk voor wijk moet Nederland aardgasvrij worden. De oplossingen zijn divers, de uitdagingen complex. Een kijkje in Klapwijk.

TEKST MATTHIJS TIMMERS
BEELD ANP, JIRI BÜLLER

Klapwijk is een wijk aan de rand van het Zuid-Hollandse Pijnacker met nette rijtjeshuizen uit de jaren negentig. Het is een van de 66 zogeheten proeftuinen die met een financieel extraatje van de overheid versneld de energietransitie door moet. Kort samengevat: van het gas af. Klapwijk staat aan de vooravond. Hoe verloopt zo'n overgang? Alex Koppers, voorzitter van de bewonersvereniging Klapwijk, vertelt alles over "de mooiste wijk van Nederland natuurlijk". Inclusief afsluitende wijkwandeling op een zonnige vrijdagmiddag.

Toen een ambtenaar van de gemeente Pijnacker-Nootdorp de voorzitter van de bewonersvereniging een dikke twee jaar geleden opbelde met de mededeling dat zijn wijk een rijkssubsidie zou ontvangen van dik 7,5 miljoen euro om aardgasvrij te worden, stak Koppers zijn opgewekte eerste reactie niet onder stoelen of banken. "Gas is eindig, daar moeten we vanaf. Dus perfect om hiermee aan de slag te gaan." Je zult maar wonen in deze wijk van geluk.

Maar ja, toen... Toen ging Koppers rekenen. Bij deling van het totale subsidiebedrag door de pakweg 1.500 Klapwijkse woningen, was er per huishouden bij lange na niet genoeg om de overstap naar aardgasvrij wonen in z'n totaal te bekostigen. Bewoners zouden dus zelf moeten bijleggen, trok hij de voorzichtige conclusie.

Van aardgas naar aardwarmte

Het plan in Klapwijk is om aardwarmte te gebruiken en die via een nog aan te leggen warmtenet in te zetten voor het verwarmen van de huizen. Kwekerij Ammerlaan aan de andere kant van Pijnacker maakt voor haar kassen en gewassen al gebruik van deze techniek. Als een van de eerste tuinbouwbedrijven in Nederland slaat Ammerlaan in 2010 een put van zo'n drie kilometer diep, daar waar het een geschikte warmtebron vond. De warmte die het bedrijf opwekt, wordt onder andere geleverd aan het zwembad, een sportcomplex en een middelbare scholengemeenschap. Dit kunstje van Ammerlaan dus, maar dan op grote schaal.

Koppers vraagt zich af wat de totale kosten zijn van het aardgasvrij maken van zijn wijk, op deze manier, met aardwarmte. En

► Zicht op Klapwijk vanuit de lucht.

◄ Het brandgangetje heeft iets weg van een bobbelpiste. "Hier is de verzakking het ergst."

wat de bewoners – de meeste buurtgenoten hebben net als de familie Koppers een Klapwijkse koophuis – zelf moeten bijbetalen, bijvoorbeeld voor de aanschaf van nieuwe installaties en het nemen van energiebesparende maatregelen. Het grote aandeel koopwoningen in Klapwijk maakt de energietransitie extra complex, zeker in vergelijking met veel andere proeftuinen in Nederland, waar overwegend huurhuizen aardgasvrij worden gemaakt. De investering, en dus ook de keuze voor welke techniek wordt toegepast, liggen dan bij een collectieve eigenaar; de woningcorporatie.

Meerdere uitdagingen

Daarbij komen in Klapwijk verschillende andere uitdagingen bij elkaar. Klapwijk is een rechthoekige voormalige veenpolder aan de oostkant van Pijnacker, in het hart van de Randstad. Buiten een op hoogte gebouwde boerderij en wat lintbebouwing langs een pad dwars door het perceel,

was er tot eind jaren tachtig weinig te beleven. Totdat besloten werd de polder te bebouwen met een complete woonwijk, speels en diagonaal op het polderperceel ontworpen, met woningen die gezellig werden neergezet langs rond gegraven singels. Precies in het midden van de wijk kwam een park, waar de nieuwe bewoners zouden samenkomen. De bebouwing voltrok zich in een krappe vijf jaar tijd, tot halverwege de jaren negentig. Daarna zijn de straten en de stoepen van de wijk, want op veengrond aangelegd, centimeter voor centimeter gaan verzakken. Tot op sommige plekken – Alex Koppers gaat het tijdens de wijkwandeling met bewijs ondersteunen – tot wel 80 centimeter. De gemeente Pijnacker-Nootdorp heeft hier een gemeentelijk programma voor gemaakt, met de allitererende titel 'Klimaatbestendig Klapwijk'. Er is ook een gelijknamige website met daarop informatie over hoe en wanneer de wijk wordt aangepakt.

66 wijken aardgasvrij

Met het Programma Aardgasvrije Wijken stimuleert de rijksoverheid gemeenten om als zogenoemde proeftuin versneld de transitie naar aardgasvrij te maken. Het geleerde kan dan worden gedeeld met de rest van Nederland, zo is de bedoeling. Sinds de start van het programma hebben er 66 wijken, verspreid door Nederland, een subsidie van het Rijk ontvangen. De omvang van de subsidies verschillen, net als de grootte en samenstelling van de wijken, en de aard van de oplossingen. In de ene wijk is de transitie al bijna voltooid, terwijl de andere nog moet beginnen bij het draagvlak onder de bewoners.

Net als Klapwijk gaat bijvoorbeeld ook de Zandplatenbuurt Zuid in het Groningse Eemsdelta van het gas af. Hier worden woningen voorzien van volledig elektrische warmtepompen. In Nagele, in de Noordoostpolder, maakt een corporatiewijk gebruik van een ondergrondse warmtebuffer voor de energievoorziening in de winter, en van zonnepanelen. Bewoners van Pendrecht in Rotterdam stoken hun portiekflats warm met industriële restwarmte dat via een warmtenet hun woningen bereikt. En in Pekela in Groningen willen ze zelf groen gas gaan produceren, in plaats van aardgas te gebruiken.

Scan de QR-code of kijk op www.aardgasvrijewijken.nl en vind alle 66 wijken die aardgasvrij willen worden.

“Zolang er geen inzicht is in kosten, is de bereidheid onder bewoners niet altijd even groot”

▼ Bewonersvoorzitter Alex Koppers.

De derde uitdaging, naast het aardgasvrij worden en het afremmen van de wijkverzakking, is de vergrijzing onder de Klapwijkers. Veel bewoners van het eerste uur stichtten er begin jaren negentig hun gezin en wonen er, inmiddels drie decennia ouder en de kinderen uit huis, nog steeds. “Zolang er geen duidelijk inzicht is in de kosten, is de bereidheid tot het aardgasvrij maken van de woning onder de bewoners niet altijd even groot”, weet Koppers.

Aan de wandel met Alex

Bewonersvoorzitter Alex Koppers is een vrolijke verschijning, daar in de deuropening van zijn royale eengezinshuis, waar hij met zijn gezin (vrouw en drie dochters) al vijf jaar woont. In totaal is hij veertien jaar Klapwijker. Zou het komen, omdat hem de drie uitdagingen slechts schampen? Met zijn 42 jaar is hij nog een relatief jonge bewoner van de wijk. Daarbij is hij sinds een week trotse bezitter van een hybride warmtepomp waarmee hij flink op zijn gasverbruik bespaart; “hij hangt op zolder, je mag ‘m zo zien”. En, in zijn straat, aan de rand van de wijk, is de verzakking nog te verwaarlozen.

Nee hoor, Koppers heeft gewoon een blijmoedig karakter, geeft hij aan. Zijn taak als

voorzitter van de bewonersvereniging neemt hij uiterst serieus, net als de belangen en zorgen van alle Klapwijkers. Dus wil hij graag de situatie verderop in de wijk laten zien.

De wandeling op deze zonnige voorjaarsmiddag voert vanaf zijn woning langs verschillende singels en vergelijkbare uit licht baksteen opgetrokken rijtjeshuizen, richting het centrale park. De gemeente heeft voor de klimaatbestendige aanpak de wijk opgedeeld in kleine stukken. Gefaseerd worden die opgehoogd, daarna moet de energietransitie plaatsvinden. Zijn straat is pas over vijf jaar aan de beurt, het park wordt op dit moment aangepakt. Alex Koppers wandelt langs de vers geplante bomen en het ingezaaide gras. Dat wordt mooi, constateert hij positief verrast. Met een voetje voorzichtig duwend op het nieuwe perk peilt Alex Koppers of het park klaar is voor het jaarlijkse wijkfeest, dat hij met de vrijwilligers van de bewonersvereniging in juni organiseert en waar bewoners met elkaar in gesprek kunnen gaan over de energietransitie. “Dat niet straks de biertap wegzakt in de modder.”

Verderop toont de voorzitter van de bewonersvereniging een brandgangetje dat wel iets wegheeft van een bobbelpiste. “Hier

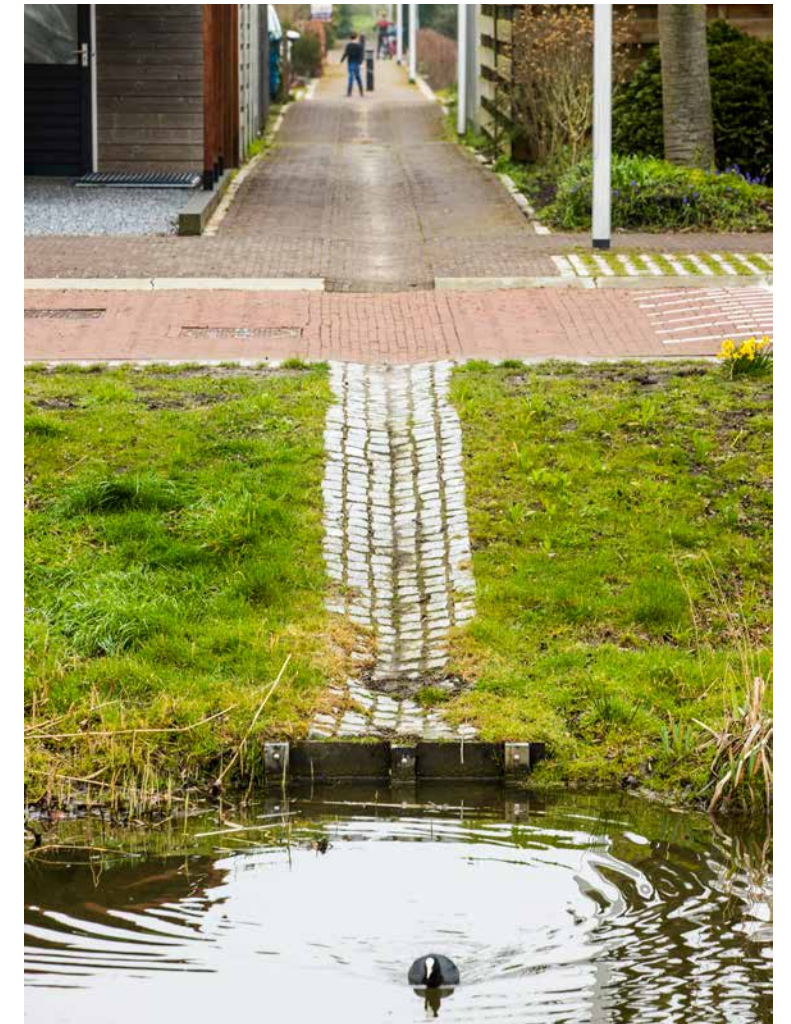

▲▼▶ De gemeente heeft voor de klimaatbestendige aanpak de wijk opgedeeld in stukken. Gefaseerd worden die opgehoogd, daarna moet de energietransitie plaatsvinden. Deze delen zijn al gereed.

▶ Het park wordt op dit moment aangepakt. Het ingezaaide gras is hopelijk op tijd voor het jaarlijkse wijkfeest in juni.

Het groot aantal koopwoningen maakt de energietransitie extra complex

► Klapwijk is een voormalige veenpolder. De straten en de stoepen van de wijk, want op veengrond aangelegd, zijn aan het verzakken. Op sommige plekken tot wel 80 centimeter.

In afwachting van de oplossing stelt ze de aanschaf van een nieuwe cv-ketel uit

▼ De gloednieuwe hybride warmtepomp op de zolder van de voorzitter van de bewonersvereniging.

is de verzakking het ergst”, stelt hij ernstig. De verzakte achterom legt de piepschuim funderingen en de elektriciteitskabels bloot. Met voortuinen die lijken op stenen sawa’s proberen bewoners hun voordeuren met de lage gelegen stoep te verbinden. “Het punt is dat alle ondergrondse infrastructuur beschadigd raakt. Daarom is het goed dat het wordt opgehoogd.”

Dit zijn de dilemma’s

Hoe dat eruitziet is te zien in het meest noordelijke gedeelte van Klapwijk. Dit is vorig jaar aangepakt. In een verder slaperige straat plukt een gepensioneerd bewoonster wat onkruid uit haar nieuw aangelegde tuin. Ze is blij met hoe de herinrichting en ophoging zich heeft voltrokken. Nu de volgende stap: van het gas af. Ze geeft aan benieuwd te zijn naar welke oplossing haar vanuit de gemeente wordt aangeboden. In afwachting daarvan stelt ze de aanschaf van een nieuwe ketel nog maar even uit, terwijl haar huidige al ruim vijftien jaar oud is. Alex Koppers knikt begrijpvol; precies dát zijn de dilemma’s van veel inwoners van zijn wijk.

Waterstof, ook een optie

Dan, hij mag het eigenlijk niet zeggen, als onafhankelijk voorzitter van de bewonersvereniging, maar Koppers geeft toe ook wel in de potentie van waterstof te geloven, als techniek om los te komen van het aardgas. “Je kunt hier het gasleidingennet voor gebruiken, dat ligt er al”, benadrukt hij. Voor een warmtenet moet waarschijnlijk de opgehoogde straat weer open. En bij

de TU Delft, op steenworp afstand van Pijnacker, werken slimme koppen die alles van waterstof weten. Laatst is er zelfs een bijeenkomst geweest in Klapwijk, over waterstof. En ja, het is relatief nieuw, en wellicht ook kostbaar. “Maar dat was de eerste kleurentelevisie ook.” Naast zijn bewonersvereniging heeft zich nog een groep inwoners van Klapwijk verenigd, onder de noemer ‘Warm Klapwijk’. Die belangenclub houdt de optie voor waterstof graag open, als alternatief voor een warmtenet.

De wandeling gaat verder, langs die ene boerderij van Klapwijk, de nieuwe basisschool van de jongste dochter van Koppers en een stuk polder waar mogelijk de put voor de aardwarmte wordt geboord. En dan is Alex Koppers weer thuis.

Als afsluiter laat hij graag zijn nieuwste aanwinst zien, de hybride warmtepomp op zolder. Meer dan 10.000 euro heeft de aanschaf gekost. “Veel geld, maar we hebben ervoor gespaard.” De installatie, die veel wegheeft van een conventionele cv-ketel, hangt er keurig bij, met daarnaast een omvormer voor de zonne-energie die hij opwekt op zijn schuine dak. Koppers toont een app met meetgegevens van de afgelopen week. “Je lacht je kapot”, waarschuwt hij alvast. Van de dagelijkse vier kuub aan aardgas verbruikt de familie er nu nog maar één.

Dat betekent dat in Klapwijk in ieder geval al één gezin aardgasvrij is, bijna dan.

KORT NIEUWS OEKRAÏNE / RUSLAND

ACM: GEEN WOEKERWINSTEN BIJ ENERGIELEVERANCIERS

Vattenfall, Eneco en Essent hebben vorig jaar geen onredelijk hoge prijzen voor gas en elektriciteit in rekening gebracht aan consumenten. Dat stelt toezichthouder Autoriteit Consument & Markt (ACM) in een begin maart verschenen onderzoek. De drie grootste energiebedrijven van Nederland maken ook geen misbruik van het energieprijzplafond dat per januari is ingevoerd. Aanleiding voor het onderzoek was maatschappelijke onvrede over de hoge prijzen voor stroom en gas. Eind januari kondigde de ACM daarom een onderzoek aan naar de winstmarges van de energieleveranciers. Vattenfall, Eneco en Essent hebben interne bedrijfsinformatie moeten doorgeven, ACM heeft ter plekke in de boeken en systemen gekeken en er zijn gesprekken gevoerd, maar er is geen bewijs dat de bedrijven zich hebben misdragen, aldus de toezichthouder. De hoge tarieven zijn mede een gevolg van de oorlog in Oekraïne.

ADVIES: GASWINNING GRONINGEN OP WAAKVLAM

Gasunie Transport adviseert het kabinet om het Groningen-veld langer op de waakvlam te houden en nog niet definitief te sluiten vanwege de oorlog in Oekraïne. Dit zou betekenen dat er voorlopig nog 3,2 miljard kubieke meter per jaar in Groningen gewonnen wordt. Dat schrijft het bedrijf in een eind januari verschenen advies aan het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Het volledig wegvallen van de import van Russisch gas en de onzekerheid op de internationale gasmarkten betekenen volgens Gasunie 'helaas' dat er scenario's denkbaar zijn waarin Nederland volgende winter niet voldoende gas heeft. In dat geval zou het handig zijn als het Groningen-veld nog als back-up beschikbaar is. Het kabinet gaf eerder aan de gaswinning uit het Groningen-veld komend najaar en uiterlijk 2024 te willen beëindigen. Het kabinet neemt in juni een besluit over het volledig stopzetten van de productie.

KABINET VERLENGT REGELING GASOPSLAG

Het kabinet wil dat de gasopslagen in Nederland dit voorjaar opnieuw gemiddeld voor minimaal 90% gevuld worden. Dat is belangrijk om goed voorbereid te zijn voor de volgende winter. Daarom heeft het kabinet eind februari een subsidie-regeling verlengd om gasopslag Bergermeer te vullen. Dat is de grootste vrij toegankelijke gasopslag van West-Europa. De regeling bestaat uit een garantie voor het afdekken van prijsrisico's voor het verschil tussen de zomer- en winterprijzen en uit een vergoeding voor operationele kosten. Het kabinet raamt op de kosten maximaal € 240 miljoen. Dit bedrag kan, afhankelijk van de ontwikkeling van de gasprijs, lager uitvallen. De regeling is nog onder voorbehoud van goedkeuring van de Europese Commissie.

AARDGASVERBRUIK OP LAAGSTE PUNT SINDS 1972

In Nederland is in 2022 een kwart minder gas verbruikt dan in 2021. In totaal werd er 31 miljard kubieke meter gas verbruikt. Dit is het laagste niveau sinds 1972. Met name grote industriële bedrijven en huishoudens verbruikten minder aardgas. Dit heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) medio februari gemeld op basis van nieuwe cijfers. Grote industriële bedrijven die normaal gesproken veel aardgas verbruiken, verbruikten in 2022 ruim een kwart minder dan een jaar eerder. Deze daling was het sterkst bij bedrijven in de aardolie-industrie en de chemische industrie. Elektriciteitscentrales verbruikten 12% minder aardgas. Ook huishoudens verbruikten in 2022 een kwart minder aardgas dan in 2021. Een deel van deze daling komt door het warmere weer (10 procentpunt). De hoge gasrijzen als gevolg van de oorlog in Oekraïne spelen ook een rol in het lager verbruik.